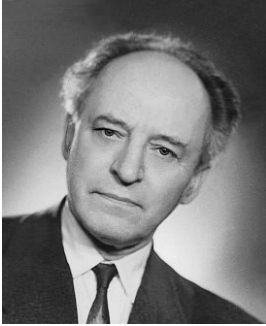

Emlékezés Bárdos Lajos születésének 115-ik évfordulójára

Bárdos Lajos a 19-ik század utolsó évében, 1899-ben született, október 1-jén, és 1986. november 18-án hunyt el. Élete és életműve meghatározója a 20-ik század magyar zenei életének.

Bárdos Lajos életében nagyon sokat tett a magyar zenei élet, a magyar kórusélet fejlődéséért. Az utókor meghálálja megemlékezéseivel, tanítványai, tisztelői és a Bárdos család már az azt követő esztendőben megalakították a Bárdos Lajos Társaságot, feladatukul vállalva, a szerző műveinek, emlékének, zenei tevékenységének ismertetését, tovább éltetését. Iskolák, kórusok vették fel nevét, társaságok alakultak, hogy fenntartsák emlékét és műveinek eleven jelenlétét.

A Magyar Kórusok és Zenekarok Szövetsége és a Bárdos Társaság közös rendezésében, 2014 október 4-én ünnepi, szerzői hangversennyel emlékezett a zeneszerző életművére, születésének 115. évfordulója tiszteletére. Ez alkalomból kérem fogadják szeretettel, Bárdos Lajos életművét jellemző, életének jelentős vonásait bemutató, összeállítást.

Bárdos Lajos a Zeneakadémián Kodály Zoltán zeneszerzői osztályába járt – és saját szavait idézve: *„ez négy feledhetetlen év volt! ... Élete nagy szerencséjének tartotta... és amit mindig kiemelt az a népdalok megismerése volt, ami valóban életre szóló élményt jelentett számára, és minden megnyilatkozásában érvényre jutott. Már 1921 nyarán így nyilatkozott: „Első zeneakadémiai évem már mögöttem volt. : Akkoriban ismerkedtünk meg a népdallal, mint rendkívüli hatású újdonsággal. A feledhetetlen bakonybéli táborozáson kezdtem tanítani a magyar népdalokat. Tudtommal ez volt az első eset, hogy fővárosi diákok ajkára kerültek falvaink szépséges dallamai”.*

Pályakezdését az énektanítás és a kórusmunka jelentette. Egykori iskolájában az I. kerületi Werbőczy Gimnáziumában – ahol a cserkész mozgalomban már serdülő korától részt vett – kapott énektanári állást, és a Városmajori templom Cecilia kórusának karnagyi feladatait vállalta el. Ekkor kezdte komponálni műveit egyrészt kórusa számára, másrészt a cserkészlet összejövetelei adtak lehetőséget kisebb művek megírására. Így született a Kis kece lányom dallamára *Dr. Márkus Miklós szövegével* – aki iskolatársa, és élete végig barátja volt – a ma már világszerte, több nyelvre lefordított – egyik legismertebb kórusműve a *„Táborútnél – Szellő zúg távol”*.

De rendben felsorolhatjuk gazdag és színes életútjának egy-egy irányát.

Tanár, és zenetudós, 40 éven át volt a Zeneakadémia (Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem) kiemelkedő tanáregyénisége, tantárgyak létrehozója. 14 tantárgyat tanított. Az általa oktatott tantárgyak egy részének tartalmát maga dolgozta ki. – 1928-ban Harmath Artúr hívta meg az Egyházkarnagy képző és a Középiszkolai Ének-zenetanárképző tanszakra tanítani, Ő volt a TANÁR ÚR csupa nagybetűvel, akit rajongásig szerettek növendékei. 1949-ben azonban megszüntették az egyházzenei tanszakot és évekig távol tartották a hivatalos zenepedagógus képzéstől. Ám a két évvel később megalakult Zenetudományi tanszakon már ismét a zeneelmélet elismert professzora lehetett. – Nemrég jelent meg a Zenetudományi tanszak egyik volt növendékének – ma, elismert zenetörténész visszaemlékezésében – Bárdos Lajosról való nyilatkozata: „*a legzseniálisabb koponya volt és tanulni is rengeteget lehetett tőle.*” Zenetudományos munkásságának kiteljesedését a Zenetudományi tanszakon végzett munkája jelentette. Többévtizedes zeneelméleti, stílusismereti kutatásainak eredményeit végső formába öntve kötetekben jelentette meg.

Bárdos Lajos *Kossuth-díjas zeneszerző, Érdemes és Kiváló művész* és további számos több díj tulajdonosa. A komponálást ifjúkorában kezdte, ám zeneszerzői munkássága hamar áthangolódott a kórusmuzsikára – így nyilatkozott egy interjúban: „*magam komponálgattam műveket a kórusom részére...Itt tanultam bele abba, mi az énekszerű.*” Ezzel adta meg saját maga a választ, az egyik alapvető okát művei elterjedésének. A több mint 800 művet komponáló szerző egyházi és világi művei között gazdag választékot talál minden korosztály, különböző színvonalon éneklő kórusa. Mély érzelmű egyházi művei, költők verseire írott csodálatos gazdagságot bemutató kórusai mellett, a magyar népdal ízét, hangulatát, humorát varázsolta népdalfeldolgozásaiba.

Kezdetben a Magyar Kórusnál jelentek meg kiadványai, majd annak államosítását követően a Zeneműkiadónál. Legutóbb a 8 kötetes *Musica Sacra* sorozat, Bárdos Lajos egyházi kórusművei az Editio Musica kiadásában jelent meg.

Szerencsére az emlékek megőrzésére megalakult a Bárdos család öszszefogásából a *Bárdos Múzeum*. Az egykori lakóházban a Budapest II. kerületében Margit krt. 64/b-ben a szépen berendezett látgatható Múzeum vezetője, igazgatója *Brücknerné Bárdos Ágota*. A rengeteg könyv, irat alapvető dokumentumok között, azonban még nagyon sok kézirat alussza csipkerózsika álmát. Ennek élő példája, hogy az október 4-i szerzői zongoraversenyen, két szinte elfeledett mű került előadásra – *Nagy Márta* hangoraművésznő és *Sapszon Ferencc* karnagy kutató munkájának eredményeként: *Népdalszvit zongorára* – keletkezési éve 1926. valamint az 1954-ben komponált: *Somogyi kalászkok- népdalszvit, népi zenekarra és vegyeskarra*.

Bárdos Lajos zeneszerzői munkássága és szervező készsége egyesült amikor a megjelent kórusművek kiadására 1930-ban megalapította Kertész Gyulával – a *Magyar Kórus Kiadót* – Igen nagy jelentősége volt annak, hogy a nagyszámban megjelent új kórusművek, igen egyszerű és praktikus terjesztés segítségével országosan elterjedhettek és ismertté váltak. Kodály kórusművei is elsősorban a Magyar Kórus Kiadónál jelentek meg. A nagyszámban megjelent új kórusművek szinte kínálták egy nagy hangversenyen való bemutatkozást. 1934-ben megrendezték az első *Éneklő Ifjúság hangversenyt* Budapesten a Zeneakadémián, 14 iskola énekkarának részvételével. – Ott hangzott fel először Gebhardi Kánonja, Kerényi György magyar szövegével. A hangverseny nagy sikerének a híre futótűzként terjedt el, sorra bekapcsolódtak a vidéki városok.

Mint tudjuk ennek napjainkig ható, országosan élő hagyománya van, idén ünnepelték országszerte az Éneklő Ifjúság 80-ik évfordulóját.

A zeneszerző jelentősnek tartotta a *karnagyai tevékenységet*, mint a zenei kifejezés legmagasabb fokát. Bárdos Lajos műveit egyre több karvezető tűzte műsorára, és egyúttal igényelték személyes útmutatását. És ennek Ő – mint karnagy, zeneszerző, pedagógus – mindenkor eleget tett. Az ország minden nagyobb városában, mondhatjuk az ország minden szegletében megvalósult Éneklő Ifjúság hangversenyek szinte mind-egyikén részt vett. Gyakran Kodály Zoltán, Tóth Aladár társaságában. Ez utóbbi nyilatkozott úgy 1935-ben: „*Bárdos munkaköre ma már kiterjed az egész országra.*” És ez a tulajdonsága – mint egyik legfőbb jellemzője – élete végéig elkísérte.

A tanuló évektől kezdve vallotta Kodály Zoltán zenei nevelési koncepcióját, az énekközpontú, zenei írás-olvasást szorgalmazó pedagógiát, különösen bízva abban, hogy ez a kóruséneklésre a kórusmozgalom fejlődésére is jótékony hatással lesz. – Bárdos Lajos már a 30-as években részt vett a Magyar Dalosszövetség vezetésében, a Cecilia Társulatban, majd a 40-es években a Bartók Béla Szövetség Művészeti bizottságának vezetője volt. A Magyar Kórusok és Zenekarok Szövetségének, a KÓTA előd szervezeténél is aktív szerepet vállalt, és büszkén valljuk, hogy annak *tiszteletbeli örökös tagja*.

Karnagyai munkája kiemelkedő jelentőségű volt. A Cecilia kórus vezetése mellett felkérték a Palestrina Kórus vezetésére. A 30-as években nagy sikerrel szerepeltek itthon és külföldön is. Jelentős kórusművek és oratóriumok hazai ősbemutatója fűződik nevéhez. – A krónika kiemelkedő jelentőségű eseményként tartja nyilván Stravinsky Zsoltárszimfóniájának 1932-es magyarországi bemutatóját. A nehezen készülő mű előadásának kirobbanó sikere utat nyitott a 20-ik század zenéje felé.

A két kórus, Cecilia és Palestrina egyesítésével született a Budapesti Kórus, – mely napjainkig az élvonalban van – ennek volt karnagya Bárdos Lajos 1942-től 1947-ig.

Az első *egyházi karnagy*i tevékenységének színhelyét Városmajori templom karnagy munkáját a Mátyás templom követte, ahol 1942-től 1962-ig volt töretlenül – mondhatjuk a legnehezebb politikai időszakban is – a példamutató zenei vezető, *regens chori* Bárdos Lajos.

Bár egészségi okokból a vezénylest abba kellett hagynia, de élete végéig, gyakori előadásokkal, tanácsaival erősítette énektanárok, karnagyok zenei tudását, fejlődését. Egész életén át pedagógusi tevékenységet folytatott, s kóruszakerberként nemcsak saját együtteseit, hanem az egész országos kórusmozgalmat személyes ügynek tekintette.

A nyilvános szerepléseken túl íráskészsége, a mondanivaló szavakba formálása *könyvek, kötetek* formájában maradandó emléket hagyott az utókorra. A teljesség igénye nélkül megemlítünk néhányat 1961 –és 1976 között megjelentek: Modális harmóniák; Harminc írás; Tíz újabb írás; Liszt Ferenc, a jövő zenésze; Zenei prozódia; Bartók – dallamok és a népzene; Kodály zenéje és a lokrikum. De már ezt megelőzőleg megjelentek tankönyvei és gyűjteményei.

Visszatérve a népdal iránti olthatatlan szeretetre vessük emlékeztünkbe, hogy *első gyűjteménye* az 1929-ben megjelent *101 magyar népdal*, Kodály Zoltán előszavával. A számára felejthetetlen cserkész táborok emlékéit idézi föl és azt a praktikus szándékot, hogy e kis zsebkönyv mindenkor fölidézhesse a szép dallamokat és bármikor újra megtanulhatóvá tegye. Jelentőségét bizonyítja, hogy azóta már mintegy 10 kiadást megért, az utóbbi években *Ivasivka Mátyás* karnagy, zenetanár szerkesztésében, aki mai napig élő kapcsolatot teremt Bárdos Lajos és a cserkészlet között.

Az első kis népdal kötetet továbbiak is követték és éber figyelemmel követte a népdalok, kórusművek megszólaltatását, előadását, ezen keresztül az együttesek, kórusok munkáját. Észrevételeit, tapasztalatait mindig a jobbító szándék vezette, és szívesen jelentette meg azon nyomokban kisebb cikkek formájában. Ezt már 1931-ben megkezdte a saját szerkesztésű *Magyar Kórus*, valamint: Énekszó; Éneklő ifjúság; Zenei Szemle; Zenepedagógia, című *folyóiratokban*. Ám ezeket a Kiadó államosításával egyidőben megszüntették.

Jó néhány évnek (talán 20?) kellett elmúlnia, hogy a Tanár Úr cikkei újra megjelenjenek részben a Parlandó és nagyrészt az Ének-Zene Tanítása c. folyóiratokban. Ez utóbbi a Pedagógiai Intézet és a Tankönyvkiadó közös kiadványa volt. A kéthavonként megjelenő lap szinte minden számában volt Bárdos Lajosnak egy-egy írása. Különösen nevezetes volt az 1977 és 1979 között megjelenő számokban a *Morgolódások* c. sorozat. Aktuális észrevételeit tette szóvá részben a karvezetők munkájával részben a művek elemzésével, interpretálásával foglalkozva. Az azt követő években is folyamatosan küldte kisebb írásait a Kiadóba. Az 1980-as évek derekán miniatűr írásokban közreadta népdalelemzéseit.

A témával való foglalkozás elkerülhetetlen volt számára, Ő élmény-

szerű részese volt a népdalok fokozatos gyűjtemény- növekedésnek és a népi dallamokat Ő maga zeneműveinek dallamkincsébe vonta. A hagyomány alapján munkálkodott egy új nemzeti kóruskultúra megteremtésén. Ám folytonosan tapasztalnia kellett, hogy a népdalra vonatkozó elméleti ismeretek általánosságban mennyire hiányosak és a tankönyvek szűkre szabott tájékoztatási lehetőségein túl nincs irodalma népdalaink elemző megközelítésének. Így ebben a formában vált lehetővé, hogy a legnagyobb felkészültségű szakember kis adagokban, széles rétegek számára adhassa közre a legalapvetőbb útbaigazításokat, legérthetőbben, gyakran humorral átszőve.

Így jutottunk el Bárdos Lajos *legutolsó* – posztumuszként – megjelent könyvéhez: „*Írások népzeneinkről*”. Előzménye az említett hosszú évtizedekre nyúlik vissza, a kisebb írások sorozatos megjelentetéséhez. Ezzel kapcsolatban engedtessek meg egy személyes élménnyel való kiegészítést. 1974-től voltam szerkesztője Az Ének-Zene Tanítása c. folyóiratnak. Jómagam e hosszú évek alatt – állandó kapcsolatban voltam a Tanár úrral, hiszen akkor még nem e-mailen dolgoztunk, hanem közvetlenül kaptam meg a kéziratot. Megszerkesztettem, lektorálásra átadtam, visszakaptam és úgy mehetett a nyomdába, így többször átment a kezemen, nagyon jól megismerhettem valamennyi írását.

1986 tavaszán kezdtem kérlelni-biztatni Tanár Urat, hogy jó lenne e sok írást könyv formájában közreadni. Nagy kedvvel vállalta, és szeptemberben „*Írások népzeneinkről*” címmel átadta a könyv kéziratát. Október végén aláírásával hitelesítette a szerződést, amely a Kiadó és Szerző között megkötött. A szerkesztés közben híven követtük a Tanár Úr szándékát és kívánságait. Úgy jelent meg a könyv, ahogy azt értő és gondos figyelmességével megtervezte és jóváhagyta.

Bárdos Lajos 1986 novemberében tette le kezéből örökre a tollat...

Az 1988-ban megjelent könyv egyik recenziójából, *Berlász Melinda* írását idézve:

„*E remekművű kis népdalelemzések Bárdos sokoldalú pályájának mintegy summa vitae-i. Félévszázados ismeret, élmény és átadási tapasztalat rejlik minden gondolata mögött.*”

Így igaz! Ám múlnak az évek, Új generációk nőnek fel, egyre kevesebben vagyunk akik személyesen ismerhettük, közvetlen kapcsolatban lehettünk e nagy tudású kiváló tanáregyéniséggel, zeneszerzővel. Miénk a feladat, miénk a felelősség azért, hogy az emlékeket továbbadjuk, nem feledve Bárdos Lajos életfilozófiáját:

„Az ének szebbé teszi életünket.”

Márkusné Natter-Nád Klára

